

В. Г. Федоренко,

д. е. н., проф., зав. каф. теоретичної та прикладної економіки, ІПК ДСЗУ

Ю. Б. Пінчук,

к. е. н., доцент, Кременчуцький національний університет

ЗАХОДИ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У статті викладається матеріал по удосконаленню інвестиційного стану в Україні, особлива увага приділена теоретичному та практичному втіленню інвестиційних процесів в економіку України, з урахуванням рекомендацій президента України В. Ф. Януковича.

Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 р. визначає інвестиції як усі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, у результаті чого утворюється дохід чи досягається соціальний ефект.

Розпочата в Україні економічна реформа потребує поживлення господарського життя з метою забезпечення економічного зростання держави. Досягти цього можна на основі фінансової стабілізації, структурної перебудови, приватизації, створення ринку капіталів, і сприятливого інвестиційного клімату.

Протягом останніх років Президент, уряд, Верховна Рада прийняли ряд заходів, спрямованих на поліпшення інвестиційного й підприємницького клімату в Україні. На відкритті дев'ятої сесії Верховної Ради шостого скликання та урочистому засіданні з нагоди відзначення 20-ї річниці проголошення незалежності України. В. Янукович обкреслив головні напрями розвитку держави. Характеризуючи стан справ у економіці країни, Президент України, зокрема, сказав: "Стабільна робота влади дозволила нам відновити позитивні тенденції в економіці. За 7 місяців цього року приріст в економіці

оцінюється близько 5 відсотків. Зростання відбулося у всіх ключових секторах економіки: промислове виробництво зросло майже на 8,7 відсотки, будівництво — на 14, аграрна галузь — більш ніж на 9 відсотків. Цього року Україна планує отримати врожай зернових на рівні понад 50 млн тонн, що на 11 млн тонн більше, ніж торік. Поживився внутрішній споживчий ринок. Маємо стабільну і врівноважену фінансову ситуацію, стабільний та прогнозований курс гривні. Експорт товарів та послуг

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в Україну

України за перше півріччя у порівнянні з аналогічним періодом минулого року виріс на 42 відсотки".

Фінансова система в розвинутих країнах є стрижнем економіки, і, як показав досвід останніх криз, проблеми у фінансовій системі можуть швидко перетворитися в проблеми економіки, і навпаки, розвинена стабільна фінансова система сприяє стабільному розвитку економіки. Іноземні інвестори відзначають важливість фінансових інститутів у формуванні інвестиційного клімату в країні, тому Україні необхідно посилити увагу до іноземних інвестицій.

У I півріччі 2011 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 2788,2 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерний капітал): із країн ЄС надійшло 2287,0 млн дол. (82,0% загального обсягу), із країн СНД — 84,3 млн дол. (3,0%), з інших країн світу — 416,9 млн дол. (15,0%). У той же час капітал нерезидентів зменшився на 447,0 млн дол.

Інвестування здійснювалось переважно у вигляді грошових внесків, які становили 2356,9 млн дол. (84,5% вкладеного обсягу).

Приріст іноземного акціонерного капіталу в економіці країни, з урахуванням його переоцінки, утрат, курсової різниці тощо, за I півріччя 2011 р. становив 2452,4 млн дол.

У I півріччі 2011 р. зросли обсяги капіталу з Кіпру на 1604,5 млн дол., Німеччини — на 283,0 млн дол. та Австрії — на 124,4 млн дол. Переважно за рахунок продажу капіталу нерезидентам інших країн зменшились обсяги капіталу інвесторів із США на 70,4 млн дол., а капітал інвесторів з Польщі та Італії зменшився на 39,0 млн дол. та на 35,0 млн дол. відповідно за рахунок вилучення капіталу та переоцінки.

Приріст іноземного капіталу в I півріччі 2011 р. спостерігався на підприємствах промисловості в сумі 857,3 млн дол., на будівельних підприємствах — 627,3 млн дол., на підприємствах, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг і надання послуг підприємцям, — 399,7 млн дол., а також в установах фінансової діяльності — 235,6 млн дол.

Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал), внесених в Україну, на 1 липня 2011 р. склав 47205,7 млн дол., що на 5,5% більше обсягів інвестицій на початок 2011 р. та на 16,8% більше обсягу на 1 липня 2010 р., і в розрахунку на одну особу становив 1033,2 дол.

В Україні треба звернути увагу на систему комерційного кредитування, що є процесом повільним, а той факт, що в розвинутих країнах комерційні банки втрачають частку ринку, поступаючись нею інвестиційним банкам, наводить на думку, що Україні немає потреби проходити той шлях, що пройшли фінансові інститути в західних країнах за останні сто років. Так само, як немає потреби, наприклад, вводити в Україні систему оплати чеками, яка дотепер була значно поширена на Заході й уже перетворюється в атавізм. Крім того, завоювання довіри банками є тривалим процесом, а створювати механізми залучення інвестицій вільних коштів у підприємств необхідно вже зараз. Комерційні банки, безумовно, потрібні, проте вони не зможуть задовольнити попит на фінансові ресурси в економіці України, який зростає високими темпами.

На відміну від комерційних банків, корпоративні позичальники продемонстрували себе набагато надійнішими.

Роль інвестиційної компанії полягає в організації й структуруванні угоди, маючи відповідну фахову кваліфікацію й зв'язки у фінансовому співтоваристві.

Банк або фінансова компанія спроможна разом із підприємством розробити і "настроїти" на специфіку даного проекту варіанти як фінансової схеми, так і договірної структури. При цьому фінансовий інститут бере на себе відповідальність за реалізацію обраного варіанта.

Іноді в ході цього процесу необхідно зробити "крок назад" — перш ніж підприємство зможе вийти на фінансові ринки, необхідно провести ряд заходів щодо організаційної й фінансової реструктуризації бізнесу (підготувати довгострокову маркетингову стратегію, інвестиційну програму, розробити й реалізувати програму скорочення витрат і т.ін.).

На відміну від комерційного банку, що збирає й аналізує інформацію про позичальника винятково для власних потреб, інвестиційно-банківська структура проводить незалежний аналіз і оцінку цінних паперів, дозволяючи інвесторам самостійно приймати рішення.

Існуюча методика оцінки інвестиційного клімату, що охоплює максимальну кількість економічних характеристик, показників торгівлі, характеристик політичного клімату, законодавчого середовища для інвестицій, дозволяє глибоко й усебічно оцінити ситуацію в країні на даний момент і судити про можливість її розвитку.

Для порівняльного аналізу інвестиційного клімату в державах Східної і Центральної Європи, включаючи країни, що раніше входили до СРСР, використовуються спеціальні методики, де увага акцентується на темпах і перспективах реформ.

Для потенційних інвесторів в Україні при аналізі політичної ситуації вирішальну роль відіграють політика держави щодо іноземних інвестицій, імовірність націоналізації іноземного майна, участь країни в системах міжнародних договорів із різних питань, міцність державних інститутів, наступність політичної влади, ступінь державного втручання в економіку і т.д.

На інвестиційному кліматі негативно позначаються не тільки прямі обмеження діяльності іноземних фірм, що містяться в законодавстві, але й нечіткість і, особливо, нестабільність законодавства приймаючої країни, оскільки нестабільність позбавляє інвестора можливості прогнозувати розвиток подій, що знижує рентабельність вкладень.

Серед економічних параметрів основна увага в оцінці інвестиційного клімату приділяється загальному стану економіки, стану валютної, фінансової і кредитної систем, митному режиму, можливостям використання робочої сили (вартість робочої сили і її співвідношення із середнім рівнем кваліфікації працівників і продуктивністю праці).

На мікроекономічному рівні інвестиційний клімат проявляє себе через двосторонні відносини фірми-інвестора і конкретних державних органів, господарських суб'єктів-постачальників, покупців, банків, а також профспілок і трудових колективів приймаючої країни. На цьому рівні відбувається конкретизація узагальне-

ної оцінки інвестиційного клімату в ході реальних економічних, юридичних, культурних контактів іноземної фірми з новим середовищем.

Макро- і мікрорівні інвестиційного клімату сприймаються інвесторами як єдине ціле, оскільки будь-які законодавчі зусилля уряду сформувати сприятливий інвестиційний клімат, можуть блокуватися нормотворчістю місцевої влади, а зусилля на місцевому рівні щодо створення пільгового господарського режиму для іноземних інвестицій — найчастіше компенсувати деякі вади загальноекономічного регулювання центрального уряду.

Використання нових методологічних підходів дає можливість характеризувати інвестиційний клімат як особливу підсистему в інституційній системі економіки, покликану створити передумови для найкращого використання суспільно-економічних відносин у розвитку і науково-технологічному відновленні продуктивних сил суспільства через активну інвестиційну діяльність.

Стабілізація макроекономічної ситуації, зростання виробництва, контрольованість інфляції та прискорення приватизації, активізація споживчого попиту підприємства, а також заходи законодавчих і виконавчих органів влади повинні сприяти надходженню іноземних інвестицій в Україну. Обмеженість внутрішніх інвестиційних резервів заважає вирішувати завдання структури перебудови економіки та забезпечення стабільного зростання. Для підтримки цих процесів необхідне суттєве нарощення надходжень іноземних інвестицій.

Подальше нарощування інвестиційної активності й надалі залишається вагомим чинником стабілізації та вирішення основних соціальних завдань, підвищення рівня життя населення України.

Головні завдання інвестиційної політики держави в прогнозованому періоді повинні бути пов'язані з вирішенням таких проблем:

- подальшого поліпшення інвестиційного клімату й підвищення інвестиційної привабливості національної економіки;
- відновлення інвестиційного потенціалу та розвиток внутрішніх інвестиційних можливостей країни;
- посилення інвестиційної спрямованості банківської сфери і зміцнення кредитно-фінансового потенціалу інвестиційної діяльності;
- залучення іноземного капіталу;
- підвищення ефективності інвестиційної діяльності держави й удосконалення механізмів її фінансування.

Пожевлення інвестиційних процесів у прогнозованому періоді повинно бути підкріплене державними діями, спрямованими на стимулювання довгострокового інвестування. Мається на увазі:

- переорієнтація виробництва на випуск продукції, яка реально забезпечується споживчим попитом;
- проведення активної політики ресурсозбереження;
- вдосконалення відносин між державою і державними підприємствами.

Головним чинником зростання стає інвестиційний потенціал підприємств, який вони накопичили за останні роки, зокрема в результаті перерозподілу фінансових

ресурсів від населення до реального сектора економіки. Посилюється роль таких джерел фінансування, як кредити комерційних банків й інших джерел фінансування, питома вага яких хоч і повільно, але зростає. Для формування сприятливого інвестиційного клімату Кабінетом Міністрів України передбачено ряд заходів, які розширюють економічну свободу підприємців.

Особливу увагу треба приділити визначенню напрямів та механізмів удосконалення амортизаційної політики як чинника активізації інвестиційної діяльності в державі. Амортизаційна політика повинна спрямовуватись переважно на підвищення фінансової зацікавленості суб'єктів господарювання у здійсненні інвестицій в основний капітал за рахунок коштів власних амортизаційних фондів. Сприятлива амортизаційна політика, активізація лізингових відносин дасть змогу підприємствам оновити частину основних фондів за власні кошти, впровадити енергозберігаючі технології.

У прогнозованому періоді здійснюватиметься політика держави щодо підприємств-банкрутів та в повному обсязі підтримка підприємств, що виробляють конкурентоспроможну, імпортозаміщуючу, високоліквідну продукцію.

Важливим питанням для України є пошук та розробка схем залучення коштів населення для фінансування пріоритетних економічних проектів. Після декількох інфляційних років і відомої кризи у сфері довірного управління ресурсами бажання й можливості вкладання коштів будь-куди у населення значно зменшились. Виникло певне упередження щодо надійності недержавних фінансових структур. Тому для вирішення цього питання держава повинна гарантувати населенню безпеку вкладів з урахуванням дивідендів і рівня інфляції.

Збільшення обсягів інвестицій у виробництво як за рахунок державного бюджету, так і власних інвестиційних ресурсів суб'єктів господарювання виходить найближчим часом в Україні на перше місце.

На нинішньому етапі розвитку економіки України для технологічно необхідного відновлення основних фондів загальний обсяг інвестицій, що спрямується у капітальне будівництво, має бути в межах не менше 30% від ввп.

Література:

1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — №47 — С. 646; № 10. — С. 138.
  2. Указ Президента України від 12 липня 2001 року № 512-2001 "Про заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні".
  3. Зав'ялова О.В. Прямі іноземні інвестиції та реструктуризація економіки України // Реструктуризація економіки та раціоналізація експортно-імпоротної політики України. — Збірник праць вчених. (Інститут світової економіки і міжнародних відносин). — К.: 1997. — Вип. 11. — С. 16—21.
  4. Инвестиционные процессы в промышленности Украины: монография / В.Г. Федоренко, О.Ф. Иткин, Д.В. Степанов и др. Под науч. Ред. В.Г. Федоренко. — К.: Наук. Світ, 2001. — 447 с.
- Стаття надійшла до редакції 13.09.2011 р.*